

מולין יקירין ויהודים נפלאים מלוכט
מדברות קדשו ותורתו של
רבי דוד חי אביהצירא שליט"א

מילה ראשונה

חזקתא

חזקתא דאורייתא
יסוד חדש ונפלא על הפרשה

טעם למנהג תשליך בראש השנה

מכך הסיק אברהם שאיל זה מקורו בקדושה, היות וכלל הוא בידיו שדברים טובים וקדושים באים בקושי, ואילו היה האיל מעשה תחבולת השטן היה בא הישר לידו בקלות ובנוחות.

בענין זה מסופר, שכשנבחר המהר"ם שפירא זצ"ל לאב"ד בלובלין שאל וחקר אם היו בין תושבי המקום כאלה שהתנגדו לו, וכששמע כי היו כאלה שמח ואף הזמינם אליו לקרבם, ואמר כי עכשיו הנהו מרוצה ונכנס לתפקידו הנעלה ברצון ואומץ, כי כל עוד חשב שפעולת בחירת הרב המקומי נעשתה בלי התנגדות כל שהיא היה לבו נוקפו מחשש שמא יש בזה משום מעשה ס"מ להכשילו ח"ו, ואילו עכשיו הוא בטוח שמאת ה' היתה זאת לטובתו ולטובת העיר, כי ההתנגדות מסמלת קדושה, וכראיה לדבריו הביא פירוש זה על אברהם אבינו במעשה העקידה.

ידי השטן.

מכיון שכך יוקשה מאד מדוע לאחר שנאמר לאברהם אבינו מן השמים 'אל תשלח ידך אל הנער ואל תעש לו מאומה' (בראשית כב יב), מיד 'וישא אברהם את עיניו וירא והנה איל אחר נאחז בסבך בקרניו וילך אברהם ויקח את האיל ויעלהו לעולה תחת בנו (שם פסוק יג), מדוע לא חשש אברהם שהאיל הסבך בקרניו הוא רק מעשה תעתועים של השטן למנועו מלעקוד את בנו, הרי עד כעת עשה השטן ככל שביכלתו להפריעו ממעשה העקידה, ושמה אף כעת השטן מבבלבו במראה האיל?

בשם המהר"ם שפירא מלובלין מובא שאמר על כך דברים נוקבים, שמכיון שהאיל לא בא לידי אברהם בנקל רק בקושי כיון שהיה סבך בקרניו,

ידועים דברי המדרש (ילקוט"ש בראשית צט) המתארים את דרכו של אברהם אבינו ע"ה לעקוד את יצחק בנו ע"ג המזבח, המדרש מתאר כיצד השטן הצר את צעדיו והערים בדרכו מכשולות ופחדים כדי למנוע מן העקידה, בתחילה נדמה לו השטן כזקן המנסה לשכנעו שמשטתה הוא במעשיו לעקוד את בנו, ובהמשך נעשה לפניו כנהר שוטף עד שבאו המים עד לצווארו של אברהם שזעק 'הושיעני אלוקים כי באו מים עד נפש' (תהלים סט ב) עד שגער הקב"ה בשטן שילך לו.

ע"פ מדרש זה הביא בדרכי משה (או"ח סי' תקפ"ג) בשם מהר"ל טעם למנהג תשליך בראש השנה שהולכין אל הנהר ואומרים פסוקי וידוי ותשובה, והוא כדי להזכיר זכות העקידה שהלך אברהם אבינו לעקוד את בנו ובאו המים עד צוארו על

מילתא דפליאה

ההכנה לימי המשפט בראש השנה היא ע"י לימוד זכות

רחמי וחסדיו, אך צריכין אתערותא דלתתא לעורר את המידה של רחמנות למעלה, ועל ידי מה נתעורר אותו המידה של חסד, כשאנו למטה מתנהגים בחסד ומלמדים זכות על כל איש מישראל לדון לכף זכות, ואז על ידי זה גם מלמעלה נתעורר אותו המידה, ומלמדין גם עליו וגם על כל זרע ישראל חסדים, ואם כן האדם מעורר בעובדא שלמטה השער העליון לפתוח שערי חסד להריק חסד על כל זרע ישראל.

הארות רוחניות כפי לימוד זכות שיש לו

ולא רק בגשמיות אלא גם ברוחניות, כשיהודי רואה טוב ומלמד זכות על כל אחד מישראל זוכה להגיע לקדושה יתירה כדברי הרה"ק רבי נפתלי מרופשיץ ע"ה על הפסוק (במדבר ה"א) 'ואיש את קדשיו לו יהי' כי המזכה את הרבים זכות הרבים תלוי בו (להלן פ"ה מ"ח), וזהו שנאמר 'ואיש את קדשיו', כשמקדש את אחרים בקדושה ותשובה לו יתברך, 'לו יהי' שעל ידי זה משפיעה הקדושה גם עליו. ויש להוסיף בדבריו, כי כאשר מרבה קדושה לאחרים בכך שמלמד עליהם זכות ומוצא בכל מעשיהם קדושה, זוכה שגם עליו יושפע נהורא. כך מוצאים אנו בבני ישראל שרצו להתקרב לקב"ה כדי לקבל את התורה, והכינו את עצמם באחדות שלימה ולימוד זכות כמו שכתוב (שמות יט ב) 'ויחן שם ישראל נגד ההר' ופירשו צדיקים, שהיה כל אחד מוצא חן וחסד בעיני חבירו.

כאשר מלמד אדם זכות על חברו, מצטרף להעיד עם אותם המלאכים המליצים זכות על חברו ויגורם בדיבורו שיזכה חברו שידונו אותו לזכות ובאמת אינו גורם בדיבורו רק לחברו אלא פועל בזה טובה גדולה עבור עצמו, כי הרבה פעמים עומד האדם לדין בפני בית דין של מעלה על מעשיו, ואין הדין נפסק בשמים בלי הסכמת בעל דין בעצמו, וכמו שאמר הבעל שם טוב ע"ה שקודם גזר הדין שואלים להסכמת כל באי עולם, וגם את האיש הנדון בעצמו שואלים לדעתו, וכיון שהוא מסכים גוזרים את הדין על פיו, והסביר הרה"ק רבי נחמן מברסלב ע"ה (ליקוטי מוהר"ן תורה ק"י) שבודאי אין אדם מסכים לחרוץ דינו לרעה, אלא שמביאים אותו מן השמים לידי טעות, ומגלגלים שישאלו אותו כעין זה על אדם אחר, והוא אינו יודע שבהבל פיו הוא גוזר את פסק הדין שלו בעצמו, וזהו שאמר חז"ל (להלן פ"ג מט"ז) 'ונפרעין מן האדם מדעתו ושלא מדעתו', היינו שמבלי דעתו הוא עונה ופוסק על גזר דין שלו בעצמו, ולכן צריך האדם מאוד להיזהר שלא לחרוץ דין על שום אדם, כדי שלא להביא עצמו לידי סכנה.

ולכן גם כתבו צדיקים שההכנה לימי המשפט בראש השנה היא ע"י לימוד זכות כדברי הקדושת לוי (שופטים ד"ה שופטים): 'שופטים ושופטים תתן לך בכל שערך כו' ושפטו את העם משפט צדק' (דברים טז יח). דהנה הקדוש ברוך הוא שופט את כנסת ישראל בבוא יום המשפט בגודל

ברזא דאח"ד רמזים נפלאים על סדר הפרשה

התפילה לבורא עולם מכל יהודי בכל מצב ובכל זמן

רש"י את דבריהם: 'באשר הוא שם', אמר רבי סימון, קפצו מלאכי השרת לקטרגו, אמרו לפניו, רבון העולמים, אדם שהוא עתיד להמית את בניך בצמא אתה מעלה לו באר, אמר להם, עכשיו מה הוא, צדיק או רשע, אמרו לו, צדיק, אמר להם, איני דן את האדם אלא בשעתו].

וממילא ידע כל אדם ויחזק בליבו אמונה זאת, וכפי שאמר הרה"ק רבי לוי יצחק מברדיטשוב ע"ה בקדושת לוי (ויחי ד"ה יהודה אתה) שיש לו לאדם להתחזק באמונה זו, שעל אף שהקדוש ברוך הוא נקרא 'הגדול, הגבור, והנורא', ו'לו דומיה תהילה' (עפ"י תהלים סה ב), אף על פי כן יקר בעיניו דבריהם של עמו ישראל ומגיע מהם תענוג לבורא יתברך, אפילו ממי שהוא חס ושלוש בדיוטא תחתונה, ובוודאי אין הקדוש ברוך הוא מואס חס ושלוש בשום תפילת עמו ישראל.

כידוע פירושו של הרה"ק ר' מרדכי מלעכוויטש ע"ה בפסוק (תהלים כט ח) 'יחיל ה' מדבר קדש', 'יחיל' מלשון מייחל ומצפה, 'מדבר קדש' מלשון דיבורי קודש, שהקדוש ברוך הוא כביכול ממתין ומצפה לדיבור קודש שיהודי מוציא מפיו (תורת אבות תורה ותפילה אות ז). ובתולדות יעקב יוסף (עקב מצוה והלכת בדרכיו) ביאר מה שאמר דוד המלך ע"ה (תהלים סח יד) 'אם תשכבון בין שפתים', שהקדוש ברוך הוא שומר ושוקד על שפתי האדם לנושקה כשהוא אומרה בתורה ותפלה בדחילו ורחימו.

אברהם אבינו הכין דרך של התקרבות בכל מקום

והנה גם בזה כבר סלל אברהם אבינו ע"ה את הדרך בשבילנו בניו אחריו, שנדע כי בכל מקום ובכל עת יכול כל איש ישראל לעבוד את השם יתברך, כמו שנרמז בפסוק (בראשית כב ד) 'וירא את המקום מרחוק', שראה ממרחקים את הטענה הזאת שיש מקומות שבהם אין אפשרות לעבדו יתברך שמו, אלא ידע ש'בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתיך' (להלן כ כא), והדבר אפשרי בכל מקום.

הוא יתברך שומע ומקבל צעקתו. כמו שכתב המבי"ט בספרו בית אלקים (פ"ח): ואפילו המבינים אי אפשר שיוכלו לכוין בכל עת שמתפללים, ולכן אנו אומרים בסוף הברכות האמצעיות 'שמע קולנו ה' אלקינו' וכו', כי גם שלא כווננו כראוי בתפלתנו, שישמע קול תפלתנו, גם כי הקול הוא בלי כוונה. ובחתימה אנו אומרים 'כי אתה שומע תפלת כל פה', כלומר אפילו התפילה שהיא מן השפה ולחוץ, שאינה בכוונה, אתה שומע אותה על ידי רחמך הרבים, כיון שאינם יודעים לכוין בה, כמו שכתוב 'שומע תפלה עדיך כל בשר יבואו', כי מצד שהוא שומע קול התפלה גם בלי כוונה, עדיו כל בשר יבואו, אותם שהם קרובים לחומר מן הצורה והם מכונים לבשר, 'באו עדיו תפלתם'.

והוסיף בזה אחי המהר"ל בספר החיים (סליחה ומחילה פ"ח) עוד רמז: וכן דוד המלך עליו השלום, לסוף מאה ארבעים וחמשה מזמורים, אמר, 'תהלת ה' ידבר פי', 'דיבור פי' לא נאמר, רק 'ידבר פי' וכו' הורה דוד שלא נתכוון בהם כוונה ראויה, וזה 'ידבר פי' כאילו לא היה כאן רק דיבור פה, הבאה מן השפה ולחוץ. ואף על פי כן הוא 'שומע תפלת כל פה' אלא שאין כל כך שכל לפעולתו. וזהו שנאמר 'ונצעק אל ה' וגו' וישמע קולנו', להגיד שאף על גב שתפלתנו אינו רק צעקת קול בעלמא, בערובו, שזה מקדים וזה מאחר, אפילו הכי לא ימאס תפלת הרבים במקום שיש אסיפת עשרה שנקראו עדה עכ"ד.

באשר הוא שם

וכך מפורש בתורה הקדושה אצל ישמעאל (בראשית כא יז) 'כי שמע אלקים אל קול הנער באשר הוא שם', ובגמרא (ר"ה טז) פירשו שהאדם נידון לפי מעשיו באותה שעה ולא לפי מה שהוא עתיד לעשות.

[כה איתא שם בגמרא: ואמר רבי יצחק, אין דנין את האדם אלא לפי מעשיו של אותה שעה, שנאמר 'כי שמע אלהים אל קול הנער באשר הוא שם'. ובמדרש (ב"ר נג יד) הוסיפו, והביא

וישמע אלקים את קול הנער ויקרא מלאך אלקים אל הגר מן השמים ויאמר לה מה לך הגר אל תיראי כי שמע אלקים אל קול הנער באשר הוא שם (קריאת היום - בראשית כא, יז).

הרה"ק רבי נפתלי מרופשיץ ע"ה בספרו זרע קודש (ד"ה ואתחנן הב'): ואתחנן אל ה' בעת ההיא לאמר, שלא אמר באיזה עת דיבר שעליה אמר בעת ההיא, ללמדנו שבכל עת ועת יתפלל האדם לפי העת ההיא שנמצא עומד בה, יהיה העת איזה עת שרק יהיה, עכל"ק. ותמיד בכל עת ובכל שעה יכול כל יהודי להתפלל לבוראו גם אם אין זה הזמן שמרגיש קרבה והתעוררות בעבודתו, וגם אם אין מוחו פנוי מכל וכל.

עובד ה' אין לו להמתין להתעוררות עליונה ורוח ממרום

כענין זה מובא בשם המגיד מקוזניץ ע"ה (ראה באר משה ויחי ד"ה נפתלי) לבאר הפסוק (קהלת יא ד) 'שומר רוח לא יזרע, ורואה בעבים לא יקצור', כלומר השומר ומחכה עד שיערה עליו רוח ממרום והתעוררות העליון להתפלל ולעבדו יתברך שמו, איש כזה לא יזרע זריעה בעבודת השם לעולם, ואילו 'רואה בעבים' היינו מי שרואה להתפלל ולעבוד את השם אף כשהוא נמצא בעביות וכאילו עב הענן סך בעדו שאין מוחו בהיר כל כך, ואף על פי כן מתחזק ועובד עבודתו, 'לא יקצור', זה האיש לא יקצר לעולם בעבודת הבורא ברוך הוא.

ה' יתברך שומע תפילת כל פה - אף מיהודי הפשוט ביותר

כדבר הזה ממש נמצא גם בבחינת נפש, שאין איש מבני ישראל שאינו מסוגל להתפלל ולעבוד את השם יתברך, ובכל מדרגה שהוא - הקב"ה שומע בקשותיו, כמו שאומרים בתפילת שמונה עשרה 'כי אתה שומע תפילת כל פה עמך ישראל ברחמים', שאף אם התפילה היתה בבחינת 'פה', דהיינו מן השפה ולחוץ ובלי כוונה, אף על פי כן

מילין יקירין

פרקי הדרבה ועבודה ה'

על סדר פרקי אבות

בראש השנה מזכירים זכות הקרבת האיל לשם שמים

בר"ה מזכירים זכות הקרבת האיל לשם שמים

מעתה נבין מה שהבאנו בריש מאמרינו: (ר"ה טז.) אמר רבי אבהו, למה תוקעין בשופר של איל, אמר הקדוש ברוך הוא, תקעו לפני שאזכור לכם עקידת יצחק בן אברהם, ומעלה אני עליכם כאילו עקדתם עצמכם לפני. ולכאורה קשה, הרי כל הניסיון היה בעקידת יצחק ולא בהקרבת האיל שבא במקומו של יצחק, ואם רוצים להזכיר את עקידת יצחק היה מן הראוי להביא מאכלת לזכר מסירות נפשו של אברהם אבינו ע"ה שכבש רחמיו ועקד את בנו.

כי אכן אינו חידוש שהעלה את בנו לשם שמים, כי ידע שכך הוא ציווי ה' ואין משהו אחר שהקב"ה חפץ שיקרב לפניו. אך כאשר אמר לו המלאך אל תעש לו מאומה, וראה איל אחר נאחז בסבך בקרניו, ומחמת ציווי ה' הוריד את בנו מעל גבי המזבח באותה כוונה, ועוד הקריב את האיל במקום בנו לשם שמים בלי הנאה כלל, זהו חידוש גדול.

המלאך שנברא ממצות העקידה הוא שנגלה לאברהם

ביאור נוסף כתב בתפארת שלמה (וירא ד"ה והנה) מדוע היה צורך בהתגלות נוספת לברכו, ועם זאת תתיישב לנו קושיא נוספת במעשה עקידת יצחק נצטווה אברהם תחילה להעלות את בנו על גבי המזבח, ואחרי שקיים המצוה ועקד את בנו נאמר לו מפי המלאך שלא ישלח ידו לשחוט את בנו, מדוע לא הוסיף הקב"ה להתגלות אליו גם בכדי להזהירו שלא לשחוט את בנו.

מפרש התפארת שלמה ע"ה שעיקר הניסיון נאמר לו מפי הקב"ה להעלות את בנו לעולה, וכיון שקיים אברהם מצות בורא נברא ממעשה המצוה מלאך טוב, כידוע כי מכל מצוה נברא מלאך, וכפי שלמות המצוה כך שלמותו של המלאך, ומלאך זה הוא שאמר לו שלא לשחוט את בנו כי אם לשחוט האיל חילופו, והוא המלאך השלם כדברי התפארת שלמה (שם): לאחר הקרבת הקרבן נברא מלאך חדש גבוה משל הראשון שהרי לא נגמר המצוה ביצחק רק במחשבה אבל אח"כ כשעשה המצוה בשלימות להקריב האיל תחת בנו ממש ואז נברא מלאך גבוה ורצה הקדוש ברוך הוא לשלוח הברכות האלו ע"י מלאך הגבוה.

במניעת בנו מהעקידה בירר עבודת חייו לפרסם שמו יתברך

בכך בירר בירור אחר בירור עבודתו בכל ימי חייו, שמעשיו של אברהם אבינו ע"ה תמיד היו לשם שמים, ופירסם שם שמים בכל העולם, כמו שכתוב (כא לג) 'ויטע אשל בבאר שבע ויקרא שם בשם ה' אל עולם', ודרש ריש לקיש בגמרא (סוטה י.) אל תיקרי 'ויקרא' אלא 'ויקריא', מלמד שהקריא אברהם אבינו לשמו של הקדוש ברוך הוא בפה כל עובר ושב, כיצד, לאחר שאכלו ושתו עמדו לברכו, אמר להם, וכי משלי אכלתם, משל אלהי עולם אכלתם, הודו ושבחו וברכו למי שאמר והיה העולם, שכל מעשיו היו רק לפרסם שמו של הקב"ה בפי כל בוראי עולם. ולימד אותם שיש בורא לעולם דווקא בעת התעסקותם באש"ל, היינו בשעת אכילה ושתיה ליינה, כדי ללמדם בזה, שגם כאשר יתעסקו בענינים גשמיים כאכילה ושתיה, יעשו זאת לשם שמים.

וכן גם כאן כאשר נצטווה להורידו והיה לו בזה הנאה סילק נגיעותיו כפי שלימד את כולם שגם בדברים שיש בהם הנאה יעשו לשם שמים.

המורם מדבריו, שעיקר התגלות אהבתו של אברהם ע"ה ניכרה והתבררה ביותר בהקרבתו את האיל רק לשם שמים שאז הרי נודע לו שהקב"ה מתרצה גם בהקרבת קרבן בהמה, ועם כל זה הוריד את בנו מעל גבי המזבח רק כאשר ציווה ה', ואחר זה עוד הקריב האיל במקומו לשם שמים, לכך אז זכה לברכות הגדולות 'כי ברך אברכך וארבה ארבה את זרעך'. ואז דייקא 'ויקרא אליו מלאך ה' שנית מן השמים', 'ען אשר עשית את הדבר הזה' שמנעת בשביל רצוני דוקא, 'כי ברך אברכך והרבה ארבה את זרעך'. ובזה יובן מדוע לא נאמר לו מתן שכרו מיד כדיבורו הראשון המלאך שציווה אותו שלא לשחוט את בנו, כי מתחילה נצטווה רק להציל את בנו מן השחיטה, וגם זה היה ניסיון לראות אם יתכוון בכך להנאת עצמו, וכיון שעמד גם בניסיון זה ולא היתה כוונתו כי אם לשם שמים, שוב נאמר לו בשנית מתן שכרו שיזכה לשכר גם בעולם הזה.

איתא בגמרא (ר"ה טז.) אמר רבי אבהו, למה תוקעין בשופר של איל, אמר הקדוש ברוך הוא, תקעו לפני בשופר של איל, כדי שאזכור לכם עקידת יצחק בן אברהם, ומעלה אני עליכם כאילו עקדתם עצמכם לפני.

בקריאת היום של ראש השנה: ויקרא מלאך ה' אל אברהם שנית מן השמים. ויאמר בי נשבעתי נאם ה', כי יען אשר עשית את הדבר הזה ולא חשכת את בנך את יחידך. כי ברך אברכך והרבה ארבה את זרעך (כב טו-יז).

יש להבין מדוע היה לו למלאך ה' להתגלות שנית מן השמים, יכול היה לומר זאת מיד עם דיבורו הראשון 'אל תשלח ידך וגו' כי עתה ידעתי כי ירא אלקים אתה', שכבר בשעת התגלות זו כבר עמד בניסיון וראוי לברכה עבורו ועבור זרעו, מדוע לא בירכו בהתגלות הראשונה.

הציווי להוריד את בנו מעל גבי המזבח היה קשה יותר מהקרבתו

ביאור יסודי כתב בזה בפנים יפות (בפסוק זה), שבמצוות יש שני פנים, ישנם מצוות שאין בהם הנאה כהנחת תפילין וציצית וכיוצא בהם, ויש מצוות שיש בהם הנאת הגוף כגון מצוות עונג שבת וכיוצא בה, ובוודאי המצווה שיש בה הנאת הגוף יותר קשה לקיימה לשם שמים ולא להנאת גופו. ומשום כך אף שאמר (קידושין ט:): שכן מצוות בהאי עלמא ליכא, עם כל זה במצוות שיש בהם הנאת הגוף ומשבר הנאתו מעולם הזה ועושה לשם שמים יש לו שכר אף בעולם הזה מלבד אור הגנוז לו לעולם הבא, מידה כנגד מידה, מאחר ששבר את טבעו שכרו כפול ואף בעולם הזה מקבל שכרו. וידוע מה שאמרו משם החתם סופר ע"ה שיותר קל להתענות לשם שמים מאשר לאכול לשם שמים.

נמצא אם כן, שלאברהם היו שני ניסיונות זה קשה מזה, האחד היה לעקוד את בנו ולהעלותו לעולה, ואברהם אבינו עשה זאת בשלימות לשם שמים. ונתנסה גם בניסיון יותר גדול 'אל תשלח ידך אל הנער', שמצד עצמו ראוי שישמח בלבו שבנו יחידו נשאר לחיות. ועם כל ההנאה שבדבר, סילק כל נגיעותיו לצדדין ובגודל אהבתו וחיתבו לא עלה בלבו שום הנאת הגוף בעבור מניעת מיתת בנו, אלא כמו שהייתה כוונתו בציווי הראשון לשמו יתברך בלבד, כן היתה מחשבתו מיוחדת לה' יתברך לבד בלי שום פניית הנאת הגוף.

יצא לאור ע"י מכון אור לישראל
© כל הזכויות שמורות
אין להעתיק או להפיץ ללא אישור
מפורש בכתב ממכון אור לישראל

